

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน วิชาพระอภิธรรมปิฎกของนิสิตคณะพุทธ
ศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

A STUDY OF THE ACHIEVEMENT OF LEARNING AND TEACHING IN ABHIDHAMMA
PITAKA SUBJECT OF THE FIRST YEAR STUDENTS OF FACULTY OF BUDDHISM
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYAUNIVERSITY,
UBONRATCHATHANI CAMPUS

พระมหาคำพันธ์ ปากโร (ภาคสมิม)
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎกของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎกของนิสิตชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี และ 4) เพื่อประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 43 รูป ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Cluster Random Sampling) วิธีการวิจัยใช้การออกแบบลักษณะร่วมมือ (collaborative research) คือให้เป็นไปตามสภาพปกติ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินผลการจัด การศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอนที่เป็นมาตรวัดลิเคิร์ต 4 ระดับ ใช้สถิติพื้นฐานและ ทดสอบค่าที (pair t-test) วิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 16.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.79 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.35 และคะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 24.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.17

2) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดีขึ้นด้วยค่าคะแนน 8.02 คะแนน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๖ ค่าคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย 24.65 คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย 16.60 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่าคะแนนมีการกระจายลดลง

3) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังการเรียนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก พบว่า หลังการเรียนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก มีค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสูงกว่า ก่อนเรียน โดยผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากที่เรียน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานวิจัยที่ตั้งไว้

4) การประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการประเมินผลคุณภาพการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีการประเมินผลระดับมากที่สุดหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีตำรา เอกสาร ประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา ประเมินผลระดับมากที่สุดอันดับแรก ได้แก่ สรุบบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจ สื่อความหมายได้ชัดเจนให้นิสิตเข้าใจ บรรลุวัตถุประสงค์ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน; วิชาพระอภิธรรมปิฎก; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

The purposes of this research include: 1) To study the achievement of learning and teaching in Abhidhamma pitaka subject of the first year students of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus; 2) To study the development of achievement of learning and teaching in Abhidhamma pitaka subject of the first year students of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University,

Ubonratchathani Campus; 3) To compare the pre-and-post learning and teaching achievement in Abhidhamma pitaka subject of the first year students of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus; 4) To assess the quality of teaching in Abhidhamma pitaka subject of the first year students of the Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus.

Sampling groups gained through cluster random sampling are 43 first year students in the second semester of academic year 2012 of the Faculty of Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus. The research method is a collaborative research existing in normal condition. The research tools include achievement tests and education management assessment for improving teaching quality with five scales. Basic statistics and a pair t-test are used for data analysis. The findings of this research are:

1. In the achievement of learning and teaching in Abhidhamma pitaka subject of the first year students in the Faculty of Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus, it has been found that the average score of the pre-learning achievement test is 16.60 out of 30 or 55.35 percents and the standard deviation is 2.79 while the average score of the post-learning achievement test is 24.65 out of 30 or 82.17 percents and the standard deviation is 2.14.

2. The development of achievement of learning and teaching in Abhidhamma pitaka subject of the first year students in the Faculty of Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus is improved with the score of 8.02. The achievement of learning that passes 70 percent criterion is increased to 96 percent. The average achievement score of post-learning is 24.65 that is higher than the average 16.60 of the pre-learning achievement score. The standard deviation shows that the score is decreasingly distributed.

3. Comparison of pre-and-post learning achievement in Abhidhamma pitaka subject of the first year students in the Faculty of Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus, the post-learning achievement is higher than the pre-learning achievement. The difference between the assessments of pre-and-post learning achievement is statistically significant at .05 which is in line with the hypothesis.

4. In the assessment of the quality of teaching Abhidhamma pitaka subject assessed by the first year students in the Faculty of Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya

University, Ubonratchathani Campus, the quality of teaching Abhidhamma pitaka subject is collectively high with the average score of 4.35 and standard deviation is 0.41. When the assessment is considered by item, the quality of teaching is at the highest level that the teaching texts and documents are in accordance with the content. The five assessed items that are at high level include: The summary of lessons and content is correct and comprehensible; The content is clearly clarified and helps students understand and achieve the objectives; The assessment and evaluation is in accordance with the content of the subject; The assessment and evaluation have been continuously and regularly implemented and; The method of introduction to the lessons is interesting

Keywords : the achievement of learning and teaching; Abhidhamma pitaka; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาวิชาการชั้นสูงของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้ามหาจุฬาลงกรณราชเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ มีชื่อเดิมว่า "มหาธาตุวิทยาลัย" และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เมื่อ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบไป ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เปิดการเรียนการสอนให้กับพระภิกษุสามเณร รวมทั้งฆราวาสผู้สนใจในวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา เข้ามาศึกษา โดยได้จัดการเรียนการสอนไปยังภูมิภาคต่างๆ ถึง ๑๐ วิทยาเขต ๗ วิทยาลัยสงฆ์ ๑๐ ห้องเรียน ไปตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ และยังได้จัดการศึกษาไปยังต่างประเทศเพิ่มเติมขึ้นอีก ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าทางการศึกษาพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ถือเป็น ๑ ในจำนวนวิทยาเขตทั้ง ๑๐ แห่ง ที่ได้จัดการเรียนการสอน โดยได้เปิดการเรียนการสอนทั้งหมด ๔ คณะ ๕ สาขาวิชา ประกอบด้วย สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มี ๒ วิชาเอกได้แก่ วิชาเอกศาสนาวิชาเอกพระพุทธศาสนา (ห้องเรียนจังหวัดศรีสะเกษ) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มี ๒ วิชาเอกและ ๑ หลักสูตร ได้แก่ วิชาเอกสังคมศึกษา วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สาขาวิชารัฐศาสตร์ มี ๒ วิชาเอก ๑ หลักสูตร ได้แก่ วิชาเอกบริหารรัฐกิจ วิชาเอกการเมืองการปกครอง และหลักสูตรประกาศนียบัตรพระสงฆ์สามเณร (ปบส.) สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ ๑ วิชาเอกได้แก่ วิชาเอกภาษาอังกฤษ และระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาวิชาเอกพระพุทธศาสนา

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น วิชาพระอภิธรรมปิฎก ถือเป็นหนึ่งในรายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอน ด้วยเป็นเป็นวิชาแกนที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาทุกรูป/คน โดยเนื้อหาในรายวิชานั้นประกอบไป

ด้วยเรื่องหลักปรมัตถธรรม ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน และบัญญัติ ซึ่งในหลักปรมัตถธรรม ๔ นั้นถือเป็นสิ่งอันเป็นความจริงอันสูงสุด เป็นความจริงสากล ดังนั้นรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกจึงนับเป็นเรื่องของวิชาการทางพระพุทธศาสนาล้วนๆ นอกจากนี้พระอภิธรรมปิฎกยังมีความสำคัญควรที่พุทธศาสนิกชนจะพึงศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาธุระ อันจะนำไปประโยชน์สมควรแก่การปฏิบัติที่ถูกต้องดังงามอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ดีในการเรียนการสอนกลับพบปัญหาในเรื่องของผลทางการเรียนการสอนที่มีความเสี่ยงที่จะมีผู้สอบตกในรายวิชานี้เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี โดยเฉพาะนิสิตชั้นปีที่ ๑ ในทุกสาขาวิชาที่เปิด

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ประจำวิชาพระอภิธรรมปิฎก จึงมีความสนใจในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี การวิจัยจะคุณค่าช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนที่มี ผลต่อพัฒนาการทางการเรียนของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ สามารถนำข้อมูลไปวางแผน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๒ เน้นให้จัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
4. เพื่อประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการของการปฏิรูปการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด (child center) เพื่อให้นิสิตได้มีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงใช้การออกแบบวิจัยครั้งนี้ในลักษณะที่เรียกว่า ปล่อยให้เป็นไปตามสภาพปกติ นิสิตไม่ได้รับการจัดระเบียบหรือการควบคุมจากการทดลองอย่างเข้มงวด จัดเป็นวิธีที่เหมาะสม เนื่องจากวิธีวิจัยมีความใกล้เคียงกับ สภาพการทำงานปกติ ในขณะที่ผู้วิจัยสอดแทรกการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งได้แก่

การสอนแบบบรรยาย การสอนด้วยสื่อการสอน Power Point การอภิปรายกลุ่มย่อย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนระหว่างนิสิตด้วยตนเอง และนิสิตกับอาจารย์ผู้สอนโดยผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ

1. ทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาวิจัยสร้างขึ้น ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2. ดำเนินการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งได้แก่ การสอนแบบบรรยาย การสอนด้วยสื่อการสอน Power Point การอภิปรายกลุ่มย่อย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนระหว่างนิสิตด้วยตนเอง และนิสิตกับอาจารย์ผู้สอน พร้อมเก็บคะแนนระหว่างเรียนไว้ทุกแผน โดยเก็บจากใบงานที่อาจารย์มอบหมายให้นิสิตไปศึกษาค้นคว้าและการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้

3. ทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิมที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

4. วัดคุณภาพการสอนของอาจารย์ประจำวิชาพระอภิธรรมปิฎก ด้วยแบบประเมินผลคุณภาพการสอน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วนำเสนอ ข้อมูลในลักษณะของการพรรณนา

5.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อนำเสนอข้อมูล สำหรับ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 255 ผู้วิจัยนำเสนอเป็นตาราง

5.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกระทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป (SPSS for Windows)

ผลการศึกษา

สามารถอภิปรายผลการวิจัยศึกษาพบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่าคะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 16.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.79 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.35 และคะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 24.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.17 อาจเป็นเพราะนิสิตที่ได้เรียนวิชาอภิธรรมปิฎกแล้วทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอน ในเรื่องจิต คุณสมบัติของจิต และรูปร่างของมนุษย์ สภาวะของจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองในอภิธรรมปิฎกเป็น

หลักมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ **จุดมุ่งหมายของการศึกษาอิทธิธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** (คู่มือหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติหลักสูตรในการประชุมครั้งที่ 7/2555 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2555 : 13) ได้วางกรอบวิชาด้วยการอธิบายรายวิชาพระอิทธิธรรมปิฎกว่า “ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระอิทธิธรรมปิฎก เนื้อหาสาระ ประเด็นที่น่าสนใจในพระอิทธิธรรมปิฎกทั้ง 7 คัมภีร์ โดยเน้นให้เข้าใจหลักปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน โดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ” ซึ่งทำให้เนื้อหาในรายวิชาอิทธิธรรมปิฎกนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนในเรื่องจิต คุณสมบัติของจิต และรูปร่างของมนุษย์ สภาวะของจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองในอิทธิธรรมปิฎกเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ของวิชาพระอิทธิธรรมปิฎก คือ

1. นิสิตสามารถอธิบายความหมายและการทำงานของจิตได้
2. นิสิตสามารถอธิบายคุณสมบัติของจิต ได้
3. นิสิตสามารถอธิบายความหมายหน้าที่การทำงานของรูป (ร่างกาย)
4. นิสิตสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตและร่างกายตามหลักการทางพุทธศาสนาได้
5. นิสิตสามารถอธิบายสภาวะจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองได้ (นิพพาน)
6. นิสิตสามารถนักศึกษาสามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นให้สอดคล้องกับ

แนวโน้มด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความก้าวหน้าไปตามยุคสมัย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในทักษะที่มุ่งหวังสร้างให้นิสิตมีคุณสมบัติด้วยการสอนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ต่อไป

2) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอิทธิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดีขึ้นด้วยค่าคะแนน 8.02 คะแนน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 96 ค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย 24.65 คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย 16.60 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.79 แสดงให้เห็นว่าคะแนนมีการกระจายลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตมีการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้นทำให้ค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกาะกลุ่มกันมากขึ้นนิสิตมีความสนใจในพระอิทธิธรรมปิฎกมากขึ้น เพราะเป็นปิฎกที่ว่าด้วยเรื่อง ปรมัตถธรรม 4 คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน และบัญญัติ ในปรมัตถธรรม 4 นั้นเป็นปรมัตถสัจจะ เป็นความจริงอันสูงสุด เป็นความจริงสากล ส่วนเรื่องบัญญัตินั้นทรงแสดงไว้ในคัมภีร์ปุคคัลบัญญัติ จัดเป็นสมมติสัจจะ คือ ความจริงที่สมมติขึ้นใช้เรียกขานกัน เป็นความจริงเฉพาะ พระอิทธิธรรมปิฎกในส่วนที่เป็นปรมัตถสัจจะ จึงเป็นธรรมอันยิ่ง ธรรมอันพิเศษ ธรรมอันละเอียดลุ่มลึก ประเสริฐกว่าธรรมทั้งปวงที่สามารถนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ บรรลุถึงนิพพานได้(คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : 19-20) พระอิทธิธรรมปิฎกจึงเป็นเหมือนฉัตรใหญ่ที่ประเสริฐกว่าฉัตรทั้งปวง เพราะมิได้กล่าวถึงสัตว์ บุคคล สถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามาประกอบแต่อย่างใดทั้งสิ้น นับเป็นเรื่องของวิชาการทางพระพุทธศาสนาล้วนๆ พระอิทธิธรรมปิฎกมีความสำคัญควรที่พุทธศาสนิกชนจะพึงศึกษาให้เกิดความเข้าใจ ได้ทำคันถธุระให้สมบูรณ์ จะได้เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาธุระได้ถูก อันจะได้ประโยชน์สมควรแก่การปฏิบัติอย่างแท้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาชุตินทร โชติธมโม (นงคัพย์คัม)** ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์พระอิทธิธรรมในฐานะ

ที่เป็นพุทธจริยศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาวิเคราะห์พระอภิธรรมซึ่งมีหลักปรมัตถธรรม 4 คือ จิต เจตสิก รูป นิพพานในทัศนะทางด้านพุทธจริยศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของระบบศีลธรรมและจริยธรรม โดยผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่าพระอภิธรรมนั้นมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าทางจริยธรรมของความดีความชั่ว เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว และอุดมคติสูงสุดอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาจริยธรรมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

จากการศึกษาวิจัยพบว่าทัศนะทางด้านพุทธจริยศาสตร์ พระอภิธรรมได้มีคำตอบเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมของมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ

(1) แนวความเชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำของมนุษย์มี 2 อย่าง คือ การทำความดี ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลงเป็นสมุฏฐานให้เกิดขึ้นพร้อมด้วยเจตนาอันเป็นแรงจูงใจฝ่ายดี ซึ่งปรากฏอยู่ภายในกุศลจิตที่ประกอบด้วยเจตสิกฝ่ายกุศล และการทำความชั่ว ย่อมมีสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นสมุฏฐานให้เกิดขึ้นพร้อมด้วยเจตนาอันเป็นแรงจูงใจฝ่ายชั่ว ซึ่งปรากฏอยู่ภายในอกุศลจิตที่ประกอบเจตสิกฝ่ายด้วยอกุศลในปัญหาจริยธรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงกระบวนการของกรรมดีกรรมชั่วได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นสาเหตุให้มนุษย์ได้เข้าใจต่อวิถีการดำรงชีวิตที่สุจริตในระบบของศีลธรรมโดยมีความหวังว่าจะได้รับผลสนองของกรรมดี นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงโทษที่จะเกิดขึ้นมาจากการกระทำที่ผิดต่อระบบศีลธรรมนั้นและต้องมียุติแห่งความชั่วร้ายเกิดขึ้นอย่างแน่นอนตามกฎของกรรมนิยาม

(2) เกณฑ์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในพระอภิธรรมมีอยู่ 2 ประการ คือ (1) ให้พิจารณาดูที่สาเหตุแห่งการกระทำพร้อมทั้งแรงจูงใจในการเลือกตัดสินใจกระทำ ซึ่งปรากฏอยู่ในจิตพร้อมด้วยองค์ประกอบที่ปรุงแต่งจิต ถ้าการกระทำนั้นมาจากสาเหตุแห่งความดีและมีองค์ประกอบของความดี การกระทำนั้นย่อมจะต้องเป็นความดีอยู่เสมอ (2) ให้พิจารณาดูที่ผลลัพธ์ของการกระทำซึ่งปรากฏอยู่ในกุศลวิบากจิตและอกุศลวิบากจิตที่ประทับไว้ในภวังคจิต

(3) อุดมคติสูงสุดในพระอภิธรรมคือนิพพานที่มีแนวความคิดเรื่องคุณค่าสูงสุดอยู่ในตัวเอง เพราะมนุษย์ไม่ต้องแสวงหาความดีในนิพพานเพื่อดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายอื่นๆอีกต่อไปแล้ว ดังนั้นนิพพานจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์โดยที่เขาจะได้พบกับความสุขที่แท้จริงคือปรมัตถประโยชน์ และนิพพานยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางด้านศีลธรรมของมนุษย์ เพราะมนุษย์ย่อมจะมีการดำเนินชีวิตไปสู่การบรรลุจุดหมายโดยมีนิพพานเป็นเป้าหมายสุดท้ายซึ่งถือว่าการกระทำที่มีแนวโน้มไปสู่การกระทำที่ดีตามมโนคตินิยม

ส่วนผลการศึกษาวิจัยพระอภิธรรมในทัศนะของจิตวิทยาพบว่า การรับรู้ การเรียนรู้ความคิด และจินตนาการเป็นกระบวนการทำงานของระบบวิถีจิตภายในปัญจทวารวิถีและ มโนทวารวิถีพร้อมด้วยการทำงานของจิตใต้สำนึกคือภวังคจิตซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันรวมถึงสุขภาพจิตของมนุษย์ด้วย

ส่วนในทัศนะทางด้านสังคมวิทยานั้นพบว่ามนุษย์เลือกทำความดีของปัจเจกบุคคลก่อนแล้วจึงมีการกระทำทางสังคม การจัดระเบียบ และการขัดเกลาสังคมโดยส่งผลไปถึงภาพรวมของสังคมพร้อมด้วยที่มาของสังคมอุดมคติแบบพระอรหันต์ ซึ่งมีแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง การปกครอง และด้านเศรษฐกิจโดยเน้นปัจเจกชนให้มีคุณธรรมที่งดงาม แล้วจึงมุ่งไปสู่สังคม เพื่อนำไปสู่สภาวะแห่งสันติภาพ และความสุขสูงสุดในชีวิต

จะเห็นได้ว่าพระอภิธรรมได้เสนอทัศนะทางปรัชญาอันเป็นรากฐานของระบบจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทให้มีการปลูกฝังค่านิยมทางศีลธรรมและจริยธรรมอันมีคุณค่าแก่นมนุษย์ต่อแนวความคิดในเรื่องของกรรมดีกรรมชั่วและผลลัพธ์ของกรรมที่ตอบสนองอันเป็นไปตามกระบวนการทางธรรมชาติของจิตใฝ่มนุษย์ได้เป็นอย่างดี ค่านิยมดังกล่าวนั้นยังคงมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาพระอภิธรรมตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

3) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก พบว่า หลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก มีค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสูงกว่า ก่อนเรียน โดยผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จินตนา ภูขาว** ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา ๒๕๔๖ ของโรงเรียนลำสาละ (ราษฎร์บำรุง) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 รวมทั้งชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีประสิทธิภาพ 81.71 / 90.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แสดงว่า นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการ เรียนรู้ของตนเองได้ตามศักยภาพ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องมีความชัดเจน

4) การประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การประเมินผลคุณภาพการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

โดยมีการประเมินผลระดับมากที่สุดหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีตำรา เอกสาร ประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา

ประเมินผลระดับมากห้าอันดับแรก ได้แก่ สรุบบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจ สื่อความหมายได้ชัดเจนให้นิสิตเข้าใจ บรรลุวัตถุประสงค์ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานจัดการศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ได้ทำการวิจัยเรื่องเทคนิคการสอนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษารายวิชา มรดกไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิธีการสอนแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพและเพื่อแสดงวิธีการสอนแบบทีม (team teaching) รวมทั้งเพื่อการเรียนการสอนแบบศึกษา ในสถานที่จริงอย่างมีประสิทธิภาพ (Social science and humanity lab) ศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการบรรยายในห้องเรียน โดยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ให้ข้อมูลเป็นพื้นฐานข้อมูล ในแต่ละส่วนของเนื้อหาวิชา เช่น รายวิชามรดกไทย 1 สอนเรื่องชนชาติไทย และอาณาจักรโบราณ อาจารย์บรรยายให้นักศึกษามีพื้นฐานความรู้เพื่อที่จะเข้าห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ด้วยการออกไปศึกษาในสถานที่จริง ในการไป

ศึกษาในสถานที่จริง จะมีเทคนิคทั้งในด้านการให้งานระหว่างเดินทาง (เนื่องจากจะใช้ทุกส่วนเป็นห้องเรียนของนักศึกษา) การลงศึกษาในพื้นที่ การเก็บข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอนด้วย

ผลการศึกษาที่ได้รับพบว่า จากการประเมินของนักศึกษา และผู้สอนด้วยตนเอง พบว่า มีความพึงพอใจในระดับสูง ในด้านผู้สอน สามารถผสมผสานแนวคิดหลายๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน ทำในวิธีการบรรยายน่าสนใจและต่อเนื่อง การเดินทางออกไปศึกษานอกสถานที่เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องไปสู่สถานที่จริง ทำให้เกิดอารมณ์ร่วมในการรับรู้ และซาบซึ้ง กับสิ่งต่างๆ ที่เป็นบรรยากาศจริง ก่อให้เกิด ในความสำนึกและวางแผนมรดกทางวัฒนธรรมไทย ขึ้นอย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อน ทั้งยังสามารถสอนวิธีการดำเนินชีวิต และมนุษยสัมพันธ์ที่ีระหว่าง กลุ่มผู้เรียนมากกว่า การศึกษาในห้องเรียน

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

1) ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่า คะแนนเฉลี่ยของ นิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 16.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.79 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.35 และคะแนนเฉลี่ยของ นิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ 24.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.14 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.17

2) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดีขึ้นด้วยค่าคะแนน 8.02 คะแนน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 96 ค่าคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย 24.65 คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย 16.60 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่าคะแนน มีการกระจายลดลง

3) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก พบว่า หลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก มีค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสูงกว่าก่อนเรียน โดยผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากที่เรียน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานวิจัยที่ตั้งไว้

4) การประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การประเมินผลคุณภาพการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

โดยมีการประเมินผลระดับมากที่สุดหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีตำรา เอกสาร ประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา

ประเมินผลระดับมากห้าอันดับแรก ได้แก่ สรุบบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจ สื่อความหมายได้ชัดเจนให้นิสิตเข้าใจ บรรลุวัตถุประสงค์ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการที่ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกแสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกมีผลต่อการเรียนรู้นิสิต ทั้งในด้านความวิชาการ (ปัญญา) ด้านทักษะ ความสามารถส่วนบุคคล และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ฉะนั้นจึงควรจัดการเรียนการสอนในวิชาพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ต่อไป

การประเมินผลคุณภาพการสอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกพบว่าอยู่ระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกจัดได้ว่า เป็นการศึกษาที่อำนวยความสะดวกมาก ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกนั้นเข้าช่วยสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาในปิฎกทั้ง 2 คือพระวินยปิฎก พระสุตตันตปิฎก ขจัดความเข้าใจผิด เกิดความเข้าใจถูกต้องว่า ความรู้ที่ตนได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียนพระสุตตันตปิฎกนั้น มิได้ทำให้เกิดประโยชน์เฉพาะแต่ในการตั้งตัวเป็นหลักฐาน ในปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น หากแต่เป็นการให้เข้าใจในความประพฤติปฏิบัติทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เพื่อจะได้ปลีกตัวจากความชั่วแล้วมาดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ดี นับตั้งแต่ขั้นต่ำตลอดจนขั้นสูงให้สำเร็จทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ทั้งในภพนี้และภพหน้า สำหรับความรู้ที่เกิดจากการศึกษาพระวินยปิฎก ก็มีใช้เป็นแต่เพียงเพื่อให้มีระเบียบเรียบร้อยทางกาย และวาจาในการสมาคมที่สำคัญๆ เฉพาะหน้าเท่านั้นก็หามิได้ หากแต่มุ่งหมายให้กายและวาจาบริสุทธิ์ เพื่อมิให้ตนต้องได้รับความเดือดร้อน หรือผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยอาศัยกาย วาจาของตน ข้อนี้ เมื่อจะยกเปรียบเทียบแล้ว พระอภิธรรมปิฎกเหมือนรากแก้ว พระวินยปิฎกเหมือนลำต้น พระสุตตันตปิฎกเหมือนกิ่งก้านสาขา หรืออีกนัยหนึ่ง ถ้าจะเปรียบกับร่างกาย พระอภิธรรมปิฎก เหมือนกับหัวใจ พระวินยปิฎกเหมือนกับชีวิตพระสุตตันตปิฎกเหมือนกับอวัยวะ

ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกในหลายระดับชั้น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรได้ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบผลกับนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ และห้องเรียนอื่นๆ

- 2) ควรทดลองทำวิจัยกับเนื้อเรื่องอื่นๆ ในรายวิชาเดิม หรือทำวิจัยกับรายวิชาอื่นๆ
- 3) ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนด้วยการสอนแบบบรรยาย กับ
นวัตกรรมการสอน แบบบูรณาการกับการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือกับวิธีการสอนอื่นๆ

บรรณานุกรม

- สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **คู่มือหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติหลักสูตรในการประชุมครั้งที่ 7/2555 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2555** ตามแผนการพัฒนาหลักสูตรจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระอภิธรรมปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, 2551
- พระมหาชุตินทร โชติธมโม (นงคฺพยัคฆ์), ศึกษาวิเคราะห์พระอภิธรรมในฐานะที่เป็นพุทธจริยศาสตร์, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546
- จินตนา ภูขาว, “ ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนภาษาไทย โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT.”, **ปริญาญครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2547.
- สำนักงานจัดการศึกษาทั่วไปคณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **เทคนิคการสอนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษารายวิชามรดกไทย** <http://www.gened.chula.ac.th> สืบค้น 13 ธันวาคม 2551.